

ZAINTERESOWANIA I CZYTELNICTWO STUDENTÓW I i II r.
STUDIÓW BIBLIOTEKOZNAWCZYCH
W WYŻSZYCH SZKOŁACH PEDAGOGICZNYCH
W KRAKOWIE, KIELCACH I BYDGOSZCZY

1. Organizacja i charakterystyka badań

Podjęty temat związany z zainteresowaniami czytelnictwami został zawężony do grupy studentów bibliotekoznawstwa, świadomie poszerzony natomiast i rozbudowany o dość dokładnie przeanalizowaną sprawę zainteresowań i aktywności czytelnictwa przyszłych pośredników pomiędzy książką i jego odbiorcą. Podstawę do jego opracowania stanowiły badania ankietowe przeprowadzone wśród studentów pierwszego i drugiego roku bibliotekoznawstwa uczelni w Krakowie, Kielcach i Bydgoszczy w dniach 15-25 maja 1979 roku. Objęto nimi 185 spośród 195 uprawnionych do studiowania wymienionego kierunku w podanych, objętych badaniami uczelniach. Wśród udzielających odpowiedzi przeważały kobiety, które stanowiły ok. 92% /171 osób/, mężczyźni stanowili zaledwie ok. 8% /14 osób/.

Realizację tematu poprzedziły poszukiwania bibliograficzne, a później analiza zawartości treściowej publikacji poświęconych czytelnictwu, zwłaszcza studentów. Wynika z niej, że o ile mamy coraz liczniejsze i na coraz wyższym metodologicznie stojące poziomy badania, dotyczące różnych grup społecznych, zawodowych czy wiekowych, a także dotyczące czytelnictwa prasy, o tyle w zakresie badawczego rozstrzygnięcia problemów czytelnictwa studentów występują duże braki i zaległości. Istniejące prace wykazują znaczne zróżnicowanie, zarówno w seryjnym traktowaniu podjętych tematów jak i metodologicznym ich ujęciu.

Za pierwszą pozycję poświęconą czytelnictwu studentów uważa się pracę Konstantego 'Krzeczowskiego' "Czytelnictwo wśród studentów Uniwersytetu Warszawskiego. Przyczynek do statystyki życia umysłowego, wydana w Warszawie w 1905 roku. Zawiera ona analizę statystyczną wypowiedzeń przeprowadzoną w oparciu o dokumentację Biblioteki Uniwersytec-

kiej za rok akademicki 1899-1900, dokonanie której pozwoliło autorowi na wyciągnięcie wniosków dotyczących stanu czytelnictwa studentów warszawskich jako określonej grupy społecznej. Krzeczowski stwierdził, że: "stałego, systematycznego zapotrzebowania książek wśród studentów nie ma", "systematycznych studiów w istotnym pojęciu nie spotykamy, większość przygotowuje się tylko do egzaminu"¹. Właściwe jednak badania dotyczące czytelnictwa studentów zaczynają rozwijać się dopiero po II wojnie światowej w miarę powiększenia się sieci szkolnictwa wyższego, zwiększenia naboru na istniejące i otwierania nowych kierunków studiów, co przyczyniło się do zwielokrotnienia liczby studiujących, spowodowało bardziej wyraźne akcentowanie ich udziału w życiu naukowym oraz społeczno-kulturalnym uczelni i środowiska².

Należy przypomnieć, że problemy czytelnictwa studentów omawiano na różnych konferencjach i sesjach naukowych /np. Krynica 1951, Toruń 1956, Sopot 1956, Rogowo 1962/, podejmowane są one także w pracach doktorskich i magisterskich powstających w instytutach bibliotekoznawstwa i instytutach filologii polskiej. Są to jednak, biorąc pod uwagę złożoność problematyki, prace nieliczne, w większości poświęcone funkcjonowaniu bibliotek uczelnianych oraz czytelnictwu ujmowanemu w płaszczyźnie realizacji czytelnik - biblioteka. Ich poziom jak i przyjęta metodologia badawcza wykazują bardzo duże zróżnicowanie, wyniki zaś są najczęściej nieporównywalne. Sytuację w zakresie dorobku badawczego

¹K. K r z e c o w s k i: Czytelnictwo wśród studentów Uniwersytetu Warszawskiego. Przyczynek do statystyki życia umysłowego. Warszawa 1905.

²Z ważniejszych prac powojennych można dla przykładu wymienić: S. S c h w a n n, M. W i a ł k o p o l s k a: Z badań biblioteki WSE w Szczecinie nad czytelnictwem. "Życie Szkoły Wyższej" 1954 nr 12 s. 77-81; H. W a ł t e r o w a: Czytelnictwo studentów w Bibliotece Głównej WSE w Łodzi. "Życie Szkoły Wyższej" 1954 nr 12 s. 82-87; J. K o ł o d z i e j s k a: O bibliotekach warszawskich domów akademickich. "Bibliotekarz" 1955 nr 8 s. 237-242; J. A d ł e r: Z problemm czytelnictwa w domach studenckich w Łodzi. "Bibliotekarz" 1956 nr 11/12 s. 329-335; K. P i o t r o w a k i: Z badań nad czytelnictwem studentów w bibliotece. "Życie Szkoły Wyższej" 1963 nr 6 s. 28-35; C. D u n i ł o w a: Kilka uwag o studentach czytelnikach. "Bibliotekarz" 1964 nr 7/8 s. 232-235; S. G o r z k o w i c z: Czytelnictwo studentów. Studium nad zagadnieniem humanizacji inteligencji technicznej. Wrocław 1972.

³Pamiętnik konferencji krynickiej 3-15 II 1951. "Przegląd Biblioteczny" 1951 z. 3/4, Sesja naukowa. Toruń 6-7 I 1956. Tezy i streszczenia referatów. Toruń 1955/56; Konferencja w sprawie czytelnictwa i polityki gromadzenia zbiorów w bibliotekach szkół wyższych Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego. Sopot 10-12 V 1956. Tezy referatów. Gliwice 1956; Materiały z konferencji Rogowskiej w sprawie działalności i rozwoju bibliotek. Warszawa 1962.

w zakresie powyższej problematyki swego czasu trafnie echarakteryzował J. Czerni: "Dotychczasowe badania czytelnictwa studentów dają nam równocześnie poczucie nadmiaru i niedosytu. Ukazują bowiem dysproporcje geograficzne nasilenia badań w poszczególnych krajach oraz odkrywają nietknięte przez badaczy tereny, braki w dokumentacji źródłowej czy piętrzące bariery metodologii i teorii. Podstawowa i stała potrzeba społeczna zabezpieczenia właściwego rozwoju studenta i wykształcenia absolwenta szkoły wyższej z odpowiednią kulturą czytelniczą i samodzielności myślenia wskazuje na to, że dalszy rozwój i aktywizacja badań czytelnictwa studentów wydaje się rzeczą ważną, konieczną i pilną⁴.

Pełniejsza analiza literatury przedmiotu pozwala jednak zauważyć, że większość publikowanych materiałów, dotyczących zainteresowań, aktywności społecznej czy kulturalnej studentów ma często charakter publicystyczny: zamieszczane są one w prasie, głównie studenckiej. Zawierają informacje dość skąpe, niedokładne, jednostronne, nie wyczerpując całościowo podejmowanych tematów, nie uprawniające do uogólnień. Z powyższych powodów w podjętej pracy nie możemy odwoływać się czy powoływać, chociażby w celach porównawczych, do prac opublikowanych wcześniej, mogą one jedynie służyć jako ogólne tło dla problematyki i czytelnictwa studentów, którą nasze badania próbują dopełniać.

Podjęte badania stanowią wstępny etap prac dotyczących związków i zależności występujących pomiędzy zainteresowaniami i aktywnością czytelniczą studentów bibliotekoznawstwa, przynoszą one opis wyników ankietowych stanowiących podstawę do dalszej analizy i interpretacji specjalistycznej. Zostaną one powtórzone po upływie dwóch lat, kiedy badani studenci znajdą się odpowiednio na roku III i IV, by prześledzić czy wystąpię i jakie okażą się zmiany w zakresie opracowywanego tematu.

Badania przeprowadzono w oparciu o kwestionariusz zawierający 42 pytania, które można tematycznie podzielić na grupy obejmujące zagadnienia:

- wieku, pochodzenia społecznego, miejsca zamieszkania przed podjęciem studiów,
- typu szkoły średniej, wyników, z jakimi została ukończona, ilości odwiedzanych bibliotek i czytanych miesięcznie książek oraz przyczyn wyboru studiów bibliotekoznawczych.

⁴J. Cz e r n i: Czytelnictwo studentów. /Podstawy, Badania, Prognozy/. Warszawa 1971 s.39.

- obecnie posiadanych zainteresowań, ich związku ze studiami, wyboru dostępnych czynników kulturalnych uważanych za dominujące w życiu studentów, sposobu i częstotliwości korzystania z nich w relacji, do czasu poświęcanego na czytanie książek i form wykorzystania czasu wolnego.
- ilości czytanych miesięcznie książek w czasie pobytu na studiach w porównaniu z ilością czytanych miesięcznie w okresie pobytu w szkole średniej, dróg jakimi trafiają książki do studentów, sposobów ich traktowania, ilości i typu bibliotek, z których korzystają badani, udziału czytelnictwa w rozwoju zainteresowań, czynników przeszkadzających i sprzyjających czytaniu, roli gazet, czasopism, oraz sposobów utrwalania wiadomości z czytanych materiałów,
- posiadania własnego księgozbioru, jego wielkości i tematyki, przeszkód w powiększeniu, sum wydawanych miesięcznie na zakup książek.

2. Charakterystyka badanej populacji

Informacje wstępne o badanych zawiera tabela 1

Tabela 1

Wiek badanych	Ilość	Pochodzenie społeczne	Miejsce zamieszkania przed podjęciem studiów	Miejsce zamieszkania w okresie uczęszczania do szkoły średniej
Liczba ankietowanych 185				
19 lat	20	robotnicze 68	wieś 26	u rodziców 155
20 lat	53	chłopskie 9	osiedle 9	w internacie 22
21 lat	73	robotn.-chł. 13	miasta ok.10 tys.14	na stancji 7
22 lat	23	rzemieślnicze 9	miasta 10-50 tys.38	u krewnych 1
23 lat	16	inteligenckie 86	miasta pow. 100 tys. 80	

Z przytoczonych zestawień wynika, że wiek badanych mieści się w granicach 19-23 lat; przeważająca większość studiujących, bo 156, jest pochodzenia inteligenckiego i robotniczego, pochodzeniem chłopskim, robotniczo-chłopskim i rzemieślniczym legitymuje się 31 osób. W miastach przed podjęciem studiów mieszkało 150 osób z tego 98 w dużych, we wsiach i osiedlach tylko 35, u rodziców w okresie do ukończenia szkoły średniej mieszkało 155 badanych, pozostałe 30 mieszkało w internatach, na stancjach i u krewnych.

Na podstawie analizy tych danych możemy sądzić, że około 83% studentów przed podjęciem decyzji o kontynuowaniu nauki w szkole wyższej żyło w warunkach, w których zarówno środowisko rodzinne jak i

społeczne oddziaływało korzystnie, wpływało inspirująco na rozwój osobowości, zainteresowań a także aktywności czytelniczej.

Spośród badanych 157 jest absolwentami liceów ogólnokształcących, 45 kończyło technika a 13 licea zawodowe, przeważają u nich nabywane i rozwijane w szkole średniej zainteresowania i zdolności humanistyczne /głównie literatura polska, historia i języki obce/, które w 41 przypadkach były powodem motywującym wybór kierunku studiów, dla 24 osób wybór studiów podyktowało zamiłowanie do książek wyrażane systematycznym czytaniem, gromadzeniem i chęcią przebywania wśród nich; decyzją chęci pracy w bibliotece kierowało się 83 zdających, wymienianych jako przyszłe widziane dla siebie miejsca zatrudnienia biblioteki szkolne, publiczne i naukowe. Dla pozostałych o wyborze kierunku studiów zadecydowały: przypadek - 17 odpowiedzi, nie przyjęcie na inny kierunek - 8, zachęta ze strony szkoły - 5, przeświadczenie o małej liczbie kandydatów - 4, życzenia rodziców - 3. Sumując okazuje się, że około 79% decydowało się na wybór studiów bibliotekoznawczych ze względu na chęć przebywania wśród książek, propagowania czytelnictwa, traktowania go jako formy zaspokajania ciekawości oraz pogłębiania wiedzy i rozwijania zainteresowań.

Bardzo korzystnie przedstawiała się aktywność czytelnicza badanych przed podjęciem studiów, obrazuje ją następujące zestawienie:

Nazwa biblioteki oraz ilość badanych należących do niej:	Ilość książek, nie będących lekturami, czytanych miesięcznie przed podjęciem studiów:
Biblioteka szkolna: 182	1-2: 17 osób
Miejska biblioteka publiczna: 141	2-3: 34 osoby
Biblioteka gminna: 34	3-5: 66 osób
Biblioteka osiedlowa: 32	5-10: 60 osób
	10 i więcej: 8 osób

Z trzech bibliotek równolegle korzystało 52 badanych, z dwóch 113 a z jednej tylko 20. Zdecydowana większość należała do 2 lub nawet 3 bibliotek, od 2 do 10 a nawet więcej książek poza obowiązkiem lekturowym czytało miesięcznie w szkole średniej ponad 90% obecnych studentów, nikt natomiast nie ograniczał się do czytania wyłącznie rzeczy zawodowych. Można założyć, że wymieniony procent udzielających odpowiedzi odczuwał potrzebę albo nawyk czytania, mimo dostępności innych atrakcyjnych form spędzania czasu i pogłębiania wiedzy. Aktywność czytelnicza pozostaje w związku z wynikami z jakimi badani ukończyli szkołę średnią, bowiem około 83% uzyskało świadectwa maturalne dobre i bardzo dobre.

Kolejne, wymagające wyjaśnienia, tematy dotyczyły obecnie dominujących zainteresowań, ich związku ze studiami i sposobów, jakimi są zaspokajane.

Udzielane odpowiedzi pozwalają wyłonić 165 osób posiadających trwale lub względnie trwale zainteresowania głównie humanistyczne, o silnie zróżnicowanej skali tematycznej, roli odgrywanej w życiu oraz ilości czasu poświęcanego na ich rozwój. Wśród wymienianych przeważają: literatura piękna polska i obca, film, teatr, muzyka, historia, pedagogika, stosunki międzyludzkie, malarstwo, języki obce, fantastyka naukowa.

Pozostałych 25 badanych nie interesuje się niczym konkretnym, ewentualnie zajmuje się tym, co w danej chwili jest modne i udziela się więkzości. Pierwsze miejsce w zaspokajaniu zainteresowań zajmuje czytanie książek i artykułów, drugie - dyskusje i rozmowy, trzecie - działania praktyczne.

Zadziwiająco okazuje się rozczarowanie, jakiego doznają studenci już na pierwszym i drugim roku w związku z wyborem kierunku; tylko 26 osób jest zdania, że zainteresowania są u nich ściśle związane z zagadnieniami stanowiącymi przedmiot studiów, dla 23 są one zupełnie bez związku, natomiast zaledwie częściowy związek występuje aż u 135 osób, co stanowi około 73% reprezentacji. Zestawiając te uwagi z motywacjami decyzji o zdawaniu na bibliotekoznawstwo, łatwo dostrzec rozbieżność, jaka zachodzi między oczekiwaniami zdających, również tych, którzy kierowali się przemyślanymi decyzjami a treściami programów studiów. Narastające rozczarowanie powoduje, iż badani studenci kierują swą aktywność na różnorodne podane niżej czynniki kulturowe dominujące w życiu studentów, wymieniane jako główne i ważne, natomiast studia i naukę traktują niesystematycznie w wielu wypadkach jako konieczność czy warunek kontynuowania studiów, które umożliwiają korzystanie z praw przysługujących w czasie ich odbywania. Mimo jednak podkreślanego przez wielu braku silnych zainteresowań, odnoszonych do studiowanych treści i przedstawionego sposobu ich traktowania, średnia uzyskana z dotychczas zdawanych egzaminów bardzo korzystnie świadczy o poziomie wiedzy studentów; przedstawia się ona następująco:

Wysokość średniej	Ilość badanych	Wysokość średniej /%badanych/
5,0	2	
4,5	41	
4,0	62	4,0-5,0 : 57 %
3,5	42	3,0-4,0 : 43 %
3,0	38	

Zestawienie to wymagałoby szerszego komentarza, ale mógłby on prowadzić zbyt daleko, wykraczając tym samym poza posiadany materiał, praktykowany jako podstawę wyprowadzanych wniosków i ustaleń. Opierając się na znajomości praktykowanych przez studentów sposobów przyswajania wiedzy, można też powyższe zestawienie wyjaśnić wzrostem aktywności naukowej studentów powodowanym wpływem zbliżającego się sesji i rezygnacją w czasie bezpodreśnioną jej poprzedzającym z szeregu atrakcyjnych codziennych zajęć.

3. Książka na tle różnych czynników kulturowych

Jako preferowane czynniki kulturowe w swym życiu studenci wymieniają:

1. Książka:	77 razy	6. Prasa, sport:	7 razy
2. Radio:	27 razy	7. Muzyka:	6 razy
3. Życie towarzyskie:	24 razy	8. Turystyka:	5 razy
4. TV, kino:	10 razy	9. Malarstwo:	4 razy
5. Teatr:	8 razy		

Najczęściej w wypowiedziach pojawiają się zestawy: książka, życie towarzyskie, dyskusje, radio-TV i tańce⁵. Znamienne okazuje się, że na 185 badanych tylko 77 wymienia książkę jako dominującą dziedzinę swych zajęć, z którą pozostaje w kontakcie od 2 do 7 dni w tygodniu w łącznym czasie od 10 do 30 godzin; u większości pozostałych książka pojawia się w grupie pięciu dominujących czynników, lecz w dokonywanej hierarchizacji wymieniana jest na dalszych pozycjach. Wydaje się to dość zaskakujące, bowiem rola czytelnictwa zarówno w procesie studiowania, jak i rozwoju zainteresowań jest oczywista, stanowi ich podstawę a badani, przyszli pracownicy bibliotek, mają tego świadomość.

Częściowo powatała wątpliwość wyjaśnienia zestawienie odpowiedzi na kolejne pytanie dotyczące względnie dokładnego określenia czasu przeznaczanego w ciągu tygodnia na czytanie danego rodzaju literatury; wyniki przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2

Rodzaj literatury	Czas przeznaczony na czytanie					Statystyczna średnia godzin	Brak odpowiedzi
	0 godz.	do 1 godz.	1-3 godz.	3-5 godz.	pow. 5 godz.		
	Ilość osób	Ilość osób	Ilość osób	Ilość osób	Ilość osób		
Lit. naukowa	-	4	80	40	54	3,6	7
Lit. popularno-naukowa	5	27	99	37	7	2,5	4
belatrystyka	6	-	71	49	54	3,1	5

Podana kolejność odpowiada ważności, jaką wymienione czynniki pełnią w życiu oraz czasowemu angażowaniu się w nie badanych.

Okazało się, że przy wyprowadzonej średniej statystyczny badany! na czytanie w ciągu tygodnia przeznaczają około 9 godzin, można - przyjmując różne punkty odniesienia - zastanawiać się czy to dużo, czy też mało, może też dziwić brak 16 odpowiedzi właśnie na to pytanie, przy na ogół starannie wypełnianych ankietach. Faktem jest, że w budżecie czasu, jakim dysponują badani, książka nie zajmuje zbyt uprivilejowanej pozycji, bowiem w spędzanych z nią godzinach mieści się także przygotowanie do zajęć.

Zajęcia wykonywane przez ludzi można podzielić według stopnia konieczności realizacji poszczególnych czynności na obowiązkowe i dobrowolne. Do obowiązkowych u studentów należą np. te, które wynikają z rozkładu zajęć opracowanego na podstawie programu nauczania i muszą być zaliczone przynajmniej obecnością na nich; dobrowolne - to wszystkie czynności, których zaniechanie nie powoduje sankcji lub wywołuje sankcje stosunkowo niewielkie, ich wykonywanie zależy od indywidualnej aktywności, mieści się w pojęciu dysponowania czasem wolnym. Granice tego czasu są wyznaczane przerwami w zajęciach na uczelni oraz ilością innych prac uważanych za obowiązkowe.

Przeprowadzone badania wykazały, że student najczęściej czas wolny wykorzystuje na: rozwijanie swych zainteresowań, spotkania z sympatią, życie towarzyskie, relaks, naukę (przygotowanie do zajęć), pracę w domu (pomoc w prowadzeniu gospodarstwa), słuchanie radia i oglądanie telewizji, czytanie prasy, spacer, zakupy, czytanie książek, chodzenie do kina, chodzenie na imprezy studenckie, sen, pracę społeczną, chodzenie do dyskoteki, wyjazdy do domu rodzinnego⁶.

Jak łatwo stwierdzić, zajęcia wykonywane w czasie wolnym tylko w siedmiu przypadkach podkrywają się z preferowanymi przez studentów czynnikami kulturowymi, a ich potrzeba, wielkość, różnorodność i dostępność może ograniczać aktywność czytelniczą.

Dotychczasowe uwagi implikują kolejne rozstrzygane badawczo tematy dotyczące obecnego stanu aktywności i siły motywacji czytelniczej w stosunku do aktywności w szkole średniej, sposobu traktowania książek, oraz czynników przeszkadzających i sprzyjających czytelnictwu studentów.

⁶Jednak mimo wymienienia takiej różnorodności zajęć przypadających na czas wolny, w wielu wypowiedziach stwierdzono, że duża jego część jest, stosując termin A. Kłoskowskiej, tzw. czasem pustym. Z czynników obiektywnych wpływ na to wywiera: zły rozkład zajęć oraz dojazdy do uczelni, z subiektywnych najczęściej: lenistwo, ospałość, zniechęcenie, brak inicjatywy.

4. Źródła zaopatrywania się w książkę

Badani studenci należeli do następujących bibliotek:

Biblioteka Główna WSP:	176 osób
Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna:	119 osób
Wojewódzka Biblioteka Publiczna:	116 osób
Biblioteka Osiedlowa:	51 osób
Biblioteka Jagiellońska:	50 osób
Biblioteka w miejscu stałego zamieszkania:	46 osób

Wielu z nich korzystało jednocześnie z różnych bibliotek. I tak z czterech bibliotek równolegle korzystało 66 badanych studentów, z trzech bibliotek 70 studentów, z dwu 35 studentów, z jednej biblioteki korzystało 14 słuchaczy. Dalej wynika, z udzielanych odpowiedzi, że jeden do dwóch razy w tygodniu odwiedza biblioteki 120 studentów. Najczęściej są to: Biblioteka Główna WSP i Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna, z którymi wypożyczający wiąże największe nadzieje na uzyskanie potrzebnych do studiowania podręczników i materiałów pomocniczych.

Procent zaspokajania potrzeb przez Bibliotekę Główną WSP przedstawia się następująco:

Literatura do studiowanych przedmiotów	Ilość badanych	Literatura z dziedziny stanowiącej hobby	Ilość badanych
brak 9 odpowiedzi	185	brak 48 odpowiedzi	185
powyżej 80 %	28	powyżej 80 %	12
70-80 %	55	70-80 %	26
50-69 %	52	50-69 %	47
30-49 %	25	30-49 %	34
poniżej 30 %	24	poniżej 30 %	27

Najczęściej, co nie budzi wątpliwości, źródłem zaopatrzenia w potrzebne książki są biblioteki wymienione na pierwszym miejscu przez 60% badanych, ale pozostałe 40 % studentów bibliotekoznawstwa za podstawę zaopatrywania się w książkę uważa zakup (54 badanych) oraz wypożyczenie od kolegów i znajomych (23 badanych), bibliotekę wymieniając tym samym w dalszej kolejności.

Analizując poszczególne ankiety, można wyłonić grupę około 50 % badanych, u których występują trwałe, dominujące w życiu, logicznie uzasadnione zainteresowania, rozwijane w czasie wolnym, a w wielu przypadkach nawet kosztem przygotowywania się do zajęć. Grupa ta regularnie odwiedzała trzy lub cztery biblioteki i traktowała je jako podstawowe źródło uzyskiwania książek, na drugim miejscu wymieniając ich zakup i chęć posiadania na własność.

5. Tematyka książek oraz czynniki ułatwiające i utrudniające czytanie

Wśród funkcji książki czytanej przez studentów poza obowiązkiem lekturowym, najczęściej pojawiają się: pomoc w zrozumieniu świata i życia, pomoc w zaspokajaniu i rozwijaniu zainteresowań, forma relaksu, zapomnienie o rzeczywistości. Ma to związek z tematyką książek najczęściej czytanych, którą przy ograniczonych możliwościach czasowych preferują badani. Przedstawiono ją w poniższym zestawieniu:

Tematyka książek	Preferencje badanych
historyczna	61
biograficzna	24
romansowa	16
psychologiczna	14
przygodowa	9
obyczajowa	9
podróżnicza	6
nastrojowa /poezja/	5
przyrodnicza	4
dokumentalna /lit.faktu/	4
brak 33 odpowiedzi na 185 badanych	

Rozpatrując dokładniej aktywność czytelniczną badanych studentów, postawiono pytanie zmierzające do określenia ilości czytanych tekatów związanych z pogłębianiem zainteresowań a w przypadku zgodności zainteresowań z treściami wynikającymi z programu studiów, ilości czytanych tekatów nie polecanych na zajęciach jako obowiązkowe. Spośród 185 respondentów (przy braku 9 odpowiedzi) poza "obowiązkiem" nie czyta 32 osoby; dla 63 książki czytane z własnej inicjatywy, stanowiły 10-30%; dla 48 : 31-50% a dla 33 : 51-80% w stosunku do ogółu czytanych materiałów.

Z kolejnych odpowiedzi wynika, że obecnie więcej niż w szkole średniej czyta tylko 20 badanych,⁷ tyle samo 40, a mniej aż 119. Dane te w bardzo niekorzystnym świetle stawiają czytelnictwo badanych studentów bibliotekoznawstwa. Okres studiów wyznaczony na przeciwieństwo przyczynić się do tego, co nazywamy ogólnym odczytaniem, dającym możliwość kulturalnego oddziaływania na środowisko, pozytywnie wyróżniającego absolwenta uczelni na jego tle, tymczasem u 64% humanistów, dodatkowo przyszłych bibliotekoznawców nastąpił regres czytelnictwa w stosunku

⁷ 6 razy około 4 książki przy 1-2 w szkole średniej, 8 razy 3-5 książek przy 2-3 w szkole średniej, 6 razy 5-6 książek w szkole śred.

do szkoły średniej. W tej sytuacji dość kłopotliwe wydaje się pytanie o posiadanie oraz siłę (natężenie) motywacji czytelniczych.

Aktualnie - w świetle prowadzonych badań - ilość czytanych książek w pełni zadowala tylko 36 badanych, pozostałych 149 wyraża niezadowolone z takiego stanu aktywności czytelniczej, próbując usprawiedliwiać ją wielu czynnikami przeszkadzającymi w sięganiu po książkę. Do najczęstszych argumentów stanowiących - ich zdaniem - subiektywną przeszkodę w czytaniu należą: brak wolnego czasu, zła jego organizacja, zmęczenie wzroku, zmęczenie psychiczne, uczestnictwo w zajęciach związanych z rozwijaniem zainteresowań, a nie wymagających czytania, uczestnictwo w zajęciach dających więcej zadowolenia niż czytanie, skłonność do biernego wypoczynku, lenistwo, zbyt aktywne życie towarzyskie, zbyt zaangażowanie w pracę społeczną, przedkładanie zajęć wymagających mniej niż czytanie nakładu sił intelektualnych.

Spośród czynników, uważnych za obiektywne, badani najczęściej wymieniają: przeładowany program studiów (czasochłonność przygotowywania się do zajęć, konieczność uczenia się, a nie studiowania), zły rozkład zajęć, niedostępność atrakcyjnych książek, sytuację mieszkaniową, dojazdy do uczelni, obowiązki domowe. Mimo przytaczania tylu argumentów, uznanych jako przeszkadzające w czytaniu, studenci nie podają przykładów żadnych działań przeciwstawiających się im, wpływających na poprawienie istniejącego stanu rzeczy.

Ponieważ znaczną część czasu zajmuje badanym uczestniczenie w zajęciach programowych przygotowujące się do nich, (a z tym wiąże się wysiłek i występujące, rzutuujące na inne formy aktywności zmęczenie), w kwestionariuszu zamieszczono pytanie dotyczące wpływu zmęczenia na chęć czytania. Zmęczenie nie zmniejsza aktywności czytelniczej u 63 studentów, gdyż - ich zdaniem - książka stanowi odprężenie po codziennych zajęciach, uspokaja nerwowo. Dla 10 badanych zmęczenie czasami stanowi przeszkodę; jest to zależne od konkretnej okoliczności i siły atrakcyjności tematu książki. W 112 przypadkach zmęczenie zmniejsza jednak chęć czytania, powoduje zniechęcenie do książek, trudności koncentracji, ból oczu, potrzebę czynnego wypoczynku.

Badani podają różne czynniki sprzyjające własnej aktywności czytelniczej, zaliczając do nich: zainteresowania, samotność, ciszę, przykład i polecenie książek przez znajomych, kierunek studiów, zachętę ze strony pedagogów, przerwy między zajęciami /dni wolne, święta, wakacje/, bliskość i dostępność bibliotek, dobre samopoczucie, nawyk do czytania wyniesiony z okresu szkoły średniej. Czytelnictwu studentów sprzyja także - z zdaniem większości - dobra informacja o książkach. Najczęściej dostarczają jej: prasa /w tym także fachowa/, katalogi biblioteczne, bibliografie, znajomi, księgarnie, radio i telewizja.

Potwierdzenia jak wygląda czytelnictwo od strony praktycznej, dostarczyła odpowiedź na pytanie o nazwiska i tytuły ostatnio czytanych książek i artykułów; prawidłowo wymieniło je 115 badanych w tym około połowa podała teksty polecane do zajęć dydaktycznych lub lektury do przedmiotów literackich; niedokładnie na to pytanie odpowiedziało 27 osób, a 43 badanych nie potrafiło sobie w ogóle przypomnieć, co ostatnio czytało.

Niewiele lepiej przedstawia się sprawa czytelnictwa gazet i tygodników; ten fakt trudno wytłumaczyć względami czasowymi i zmęczeniem. W rezultacie badań, na podstawie deklaracji respondentów, stwierdzono, że codziennie przegląda gazety 59 studentów, trzy razy i więcej w tygodniu 49; dwa razy w tygodniu 12; jeden raz w tygodniu 6; od przypadku do przypadku 55; wcale prasy nie czyta 4 badanych.

Na tej podstawie można sformułować wniosek, że w parze z ograniczoną motywacją w kierunku czytania książek idzie ograniczenie lub brak motywacji do systematycznego czytelnictwa prasy, mimi iż jest ona raczej łatwo dostępna. Inaczej przedstawia się sprawa czytelnictwa czasopism. Tygodniki czytane są regularnie prawie przez połowę badanych. Najczęściej są to: "Życie Literackie", "ITD", "Przekrój", "Tygodnik Kulturalny", "Polityka", "Student", "Perspektywy", "Radar" i "Forum". Jak się wydaje, wynika to z faktu poszukiwania w nich informacji dotyczących własnych zainteresowań oraz aktualnych tematów do rozmów w gronie znajomych.

Uwagi na temat czytelnictwa studentów dopełniają informacje określające sposób utrwalania wiadomości czerpanych z książek i czasopism. Wiadomości nie utrwała, lub polega na własnej pamięci 78 badanych; czasem sporządza notatki 46 studentów, pozostali jako formy utrwalania wymieniają: dyskusje (33 razy), rozmyślanie (9 razy), konfrontacje z posiadaną wiedzą (8 razy), czytanie z innych źródeł na dany temat (5 razy), stosowanie w życiu codziennym (3 razy), wycinanie artykułów (3 razy).

6. Studenckie księgozbiory

Ostatnia grupa pytań uwzględniała stosunek badanych do książek wyrażony chęcią posiadania. Wszyscy studenci mają własne księgozbiory, ich wielkość i tematyka zostały przedstawione w tabeli 3.

Tylko 20 studentów dokonywało zakupu książek rzadziej niż raz w miesiącu, natomiast z pozostałych do 50 zł. miesięcznie na kupno książek wydawało 21 osób, do 100 zł. - 200-300 zł. - 43 badanych a powyżej 300 zł aż 31 osób.

Tabela 3

Wielkość księgozbiorów	Ilość badanych	Tematyka ^B księgozbiorów	Ilość badanych
do 40	14	literatura piękna	119
40-50	58	historyczne	23
ok. 100	37	książki z różnych dziedzin	20
ok. 200	21	lektury szkolne	10
		informatory	6
200-300	25	filozof.-psycholog.	4
		historie filmu	2
pow. 300	31	muzyczne	1

Trudności w kompletowaniu własnego księgozbioru miało 163 badanych, a polegały one na:

braku poszukiwanych książek łącznie z brakiem pieniędzy na ich zakup - 93 odpowiedzi,

braku poszukiwanych książek - 42 odpowiedzi,

braku pieniędzy na ich zakup - 14 odpowiedzi,

braku pomiarzeń na książki - 13 odpowiedzi.

Przedstawiona próba określenia zainteresowań i czytelnictwa studentów pierwszych lat bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w badanych uczelniach miała charakter przytoczenia i interpretacji materiałów w większości statystycznych, które nie pozwoliły na pełne wyjaśnienie wszystkich problemów, zwłaszcza jakościowych związanych z psychologicznymi aspektami uczestnictwa w kulturze. Nie podjęto też problemu recepcji treści czytanych książek, ani treści odbieranych dzięki środkom masowego przekazu czy innym formom właściwym komunikacji społecznej, gdyż wykraczałoby to poza ramy wyznaczone badaniem.

7. Wnioski

Uwagę przede wszystkim skoncentrowano na zainteresowaniach i stanie czytelnictwa studentów, które - oceniając - można sprowadzić do następujących wniosków:

a) Szkoła średnia wywiera większy wpływ niż uczelnia wyższa na utrwalanie nawyków czytelniczych, natomiast w okresie studenckim silniej uświadamiana jest, choć nie realizowana w działaniu praktycznym ogółu, potrzeba czytania;

^B Była określana na podstawie przeważającej liczby książek z danej dziedziny.

^B Artykuł przedstawia fragmenty wyników badań prowadzonych w SZB w WSP.

b) U wielu badanych występuje rozczarowanie w związku z oczekiwaniami po podjętym kierunku studiów. Wybrany kierunek studiów zmusza do wyboru pomiędzy nauką traktowaną w związku z tym jako obowiązek, a odczuwanymi przez badanych potrzebami, będącymi podstawą rozwijanych zainteresowań, które u większości respondentów są trwałe, silnie zindywidualizowane o charakterze głównie humanistycznym. W ich zaspokajaniu główne miejsce zajmuje czytelnictwo książek i artykułów, ale dużą rolę odgrywają także rozmowy i dyskusje oraz działania praktyczne;

c) Potwierdza się wniosek, że czytelnictwo studentów, podlegając silnym uwarunkowaniem instytucjonalnym, jest jednocześnie mocno zstandaryzowane i obejmuje w znacznej mierze literaturę związaną tematycznie z programem nauczania poszczególnych przedmiotów;

d) U części osób, czytających mniej niż w szkole średniej, następuje proces zanikania potrzeb czytelniczych na korzyść innych zajęć, a badani - mimo zdawania sobie z tego sprawy - nie podejmują żadnych przeciwdziałań, poprzestając ewentualnie na wyrażaniu niezadowolenia z tego faktu, obciążając bardziej uczelnię niż siebie;

e) Nikt ze strony uczelni nie pomaga w rozwoju zainteresowań badanych nie pokrywających się z programem studiów, a działalność organizacji studenckich (głównie SZSP) rad mieszkańców DS zaledwie w minimalnym procencie uwzględnia książkę jako czynnik kulturowy, nie podejmując szerokiego jej propagowania;

f) Zdaniem badanych studentów w ich obecnym życiu w praktyce występuje znacznie więcej sytuacji utrudniających i przeszkadzających w kontakcie z książką niż czynników sprzyjających czytaniu. Są one zarówno natury wewnętrznej, jak i zewnętrznej, a ich podstawą jest zmęczenie, prześyt powodowany nadmiarem polecanych do przeczytania materiałów, oraz dostępność związana z wejściem w życie dorosłych a także przebywaniem w dużych miastach różnorodnych form kulturowych, dość skutecznie rywalizujących z książką. Szczególnie dotyczy to tych, którzy w okresie szkoły średniej nie wytworzyli w sobie trwałych nawyków czytelniczych;

g) Częściową rekompensatą uświadamiana przez studentów faktu, że obecnie czytają mniej, tyle samo lub niewiele więcej niż w szkole średniej jest - jak się wydaje - z jednej strony potrzeba kupowania książek i powiększania własnej biblioteki, z drugiej czytelnictwo prasy, zwłaszcza tygodników.

Na zakończenie konieczne wydaje się stwierdzić, że wyciągniętych wniosków nie uważa się za ostateczne ani w pełni wyczerpujące problem zainteresowań i czytelnictwa studentów. Znajdują one potwierdzenie,

być może, jedynie w odniesieniu do badanej grupy czy ewentualnie studiujących bibliotekoznawstwo na pierwszych dwóch latach w innych wyższych szkołach pedagogicznych, nie mogąc tym samym podlegać uogólnieniom i odnośzeniu do innych kierunków czy typów uczelni, kształcących przyszłych pracowników służb bibliotecznych.